

„KARAUl TÁLTOS ÖRÖKSÉGE KÖZKINCS!”

Utódlási kísérletek, szétraajzás és örökségesítés egy újpogány csoport
(az aranykopjások) alapítójának halála után

DOI 10.35402/kek.2025.4.4

Absztrakt

Tanulmányomban az egyik emblemikus magyarországi újpogány csoport (az aranykopjások) vezetőjének (Karaul táltos) 2009 decemberében bekövetkezett halála miatti krízishelyzetre a csoport tagjai által adott különböző válaszokat elemzem. Az utódlás kérdésének megoldása vagy megoldatlansága nem csak a vallási mozgalmak intézményesülése terén jelent vízvázást. Az aranykopjások vezetőjének halála után a korábbi tagok zömmel más vallási mozgalmakba tagozódtak be, a csoport elenyésző méretűvé zsugorodott. Az aranykopjások „szétraajzásában” érintett csoportok nem csak az újpogányság körébe tartoznak. Van köztük keresztény megújulási mozgalom, buddhista és személyiségfejlesztő közösség, a New Age eszmerendszeréhez közel álló, természetközelséget hirdető csoport, sőt paramilitáris, szélsőjobboldali szervezet is. A tagok „szétraajzásával” párhuzamosan, és részben éppen ennek köszönhetően zajlott és zajlik Karaul táltos személyének új vallási mozgalmakon átívelő örökségesítése. Személyiségének idealizálása és a vele való kapcsolatra, az általa tett kijelentésekre legitimációs alapként hivatkozás tizenöt év után is gyakori. Összehasonlításként felvázolom, hogy egy másik magyar etnopogány mozgalom (a Yotengrit követői) körében ezzel szemben az alapító (Máté Imre „bácsa”) 2012-es halála után egymással rivalizáló és magukat egyedüli hiteles folytatónak tekintő csoportok, személyek próbálják kisajátítani az alapító szellemi örökségét.

Kulcsszavak: Karaul táltos, Aranykopjások Fővezérsege, újpogányság, vezető halála mint krízis, örökségesítés

“The heritage of Karaul Táltos belongs to everyone!”

Succession attempts, fragmentation, and heritagization after the death of the founder of a Hungarian Neo-Pagan group (the Golden Spear Holders)

Abstract

I analyse the different responses of an emblematic Hungarian Neo-Pagan group (Golden Spear

Holders) to the crisis caused by the death of the leader of the group (*Karaul táltos*, a neo-shaman) in December 2009. The issue of succession, or the lack of it, is a watershed not only during religious movements’ institutionalization. After the death of the leader, the former members of the Golden Spear Holders largely split off into other religious movements, and the group dwindled to a negligible size. The spreading away of the Golden Spear Holders was not only towards Neo-Pagan groups. There were Christian revival NRMs, Buddhist and personal development groups, New Age movements promoting a pro-nature approach, and even a paramilitary, far-right organisation. Parallel to the splintering of the Golden Spear Holders, the heritage-making of *Karaul táltos* is still visible among several new religious movements. The idealisation of his personality, the reference to any contact with him, and his statements as a basis for legitimacy are still common after fifteen years. I outline a comparison that in another Hungarian ethno-pagan movement (the followers of Yotengrit), an opposite process could be witnessed after the death of the founder (Imre Máté) in 2012: rival groups and individuals who considered themselves the authentic successors tried to appropriate the spiritual heritage of the founder.

Keywords: Karaul táltos (neo-shaman), Order of the Golden Spear Holders, Neo-Paganism, crisis caused by the leader’s death, heritagization

Elméleti bevezető: a vallásalapító halála mint krízis

A krízishelyzetekre adott reakciók és az ennek hatására bekövetkező változások vizsgálata legalább annyira hozzájárul egy új vallási mozgalom (*new religious movement*, röviden NRM)¹ vagy bármely más társadalmi csoport megismeréséhez, mint a (sokszor csak látszólagos) nyugalmi állapotának elemzése. A szokatlan helyzetek addig lappangó

¹ A továbbiakban az új vallási mozgalom nemzetközi szakirodalomban használt rövidítését (NRM) használok e fogalomra.

jellegzetességeket tárhatnak fel mind az egyének, mind pedig a csoport szintjén. A komfortzónán kívül sokan kibillennek társadalmi szerepükből, más perspektívából látják magukat, a helyzetet és a társadalmi környezetüket, mint korábban. Gyakran váratlan módon reagálnak, addig rejtett tulajdonságaik, képességeik kerülnek felszínre. A krízishelyzetek gyakran okoznak gyors változást az NRM-ek vezetési struktúrájában, külvilághoz való viszonyában, a tagság összetételében. Feszültségek kiéleződéséhez vezethetnek, szakadásokat okozhatnak vagy akár új belső törésvonalakat indukálhatnak. A csoportösszetartást, a kohéziós mechanizmusokat (vagy ezek hiányosságait), a csoport mint intézmény változásának dinamikáját, alkalmazkodási képességét is felismerhetőbbé teszik a krízisek. Az NRM-ek fennmaradásának egyik kulcsa, hogy a válságok kezelésére magatartásmintája, túlélési stratégiája legyen, vagy a szükséghelyzetben ezt ki tudja alakítani. Az egyik legalapvetőbb válság-ok az „első generációs” új vallási mozgalmak esetében az alapító vezető halála (vö. Weber 1946:297; Miller 1991; Melton 1991:9–10.; Procter-Smith 1993:28; Barker 1999:21–22; Wessinger 2005:6515; Ghio 2024:3). Régóta foglalkoztatja a vallástudományt, hogy milyen közösségi válaszokat, változási modelleket fedezhetünk fel a vallási vezető halálát követően.

Max Weber több munkájában foglalkozik a kérdéssel, és a karizmatikus vezető halálát követő néhány jellemző forgatókönyvet vázol fel. Amennyiben a csoport fennmarad a vallásalapító halála után, a csoport legtöbbször intézményesülésének új szakaszába lép: a hatalomgyakorlás rutinizálódik, továbbá a tanítványokból és követőkből kialakul a papság mint hivatalnoki réteg (Weber 1946:297–298). A vezetői autoritással szemben általában a szabályok szerepe nő meg (ez egyfajta tradicionalizáció), attól függetlenül, hogy az utódlás formája a rokoni, mintegy dinasztikus hatalomátörökítés, illetve a közösség általi választás, a korábbi vezető által még életében történő kijelölés, felszentelés vagy más mód (uo. 297). Később, különösen az 1970-es évektől az antropológiai terepmunka és a szociológiai adatgyűjtés kiszélesítette a vallástudományi megismerés lehetőségeit, és a kortárs vallási csoportok körében végzett kutatások alapján a korábbi megállapítások árnyaltabbá váltak, és ami még fontosabb, új kérdések vetődtek fel. Hogyan készíti fel a csoportot a vallásalapító halála utáni időszakra? A társadalmi környezet (az „ők” világa) miként befolyásolja a csoportot, és hogyan változik az új vezetés alatt a csoport külvilághoz fűződő viszonya?

Milyen változással jár a csoporttagság életkorának növekedése és az ún. második generációs, beleszületett tagok számának növekedése? Ilyen és hasonló kérdések sora merült fel.

A Thimoty Miller által szerkesztett *When Prophets Die* című kötet (1991) kifejezetten a vallásalapító halálának következményeit elemző esettanulmányokat tartalmaz. Az előszóban Gordon J. Melton kiemeli, hogy a konkrét elemzések alapján sok korábbi sztereotípiát megdőlni látszik, hiszen a legtöbb vezető már életében gondoskodik az utódlás mikéntjéről, akár az utód kilétéről, emiatt a csoport számára a vezető elvesztése korántsem mindig jár nagyobb krízissel, mint más kihívások (Melton 1991:9–10). Catherine Wessinger a Theozófiai Társaság kettős vezetésével (Helena Blavatsky és Henry Olcott) kapcsolatban hangsúlyozza a közösség belső feszültségeit és ellentmondásait, amit az alapítás utáni ellentét (hierarchikus/autoriter versus demokratikus) vezetési módszerek és ennek megfelelően a dinamikus változó intézményi struktúra ellentmondásai jellemeztek az alapítók haláláig (Wessinger 1991:93, 98).

Eileen Barker több munkájában is foglalkozik az újonnan alapított vallási mozgalmak generációváltásának kérdésével és ezen belül a vezető halálával is (pl. Barker 1999, 2011). Felhívja a figyelmet arra, hogy az idősödő, középkorúvá vagy még idősebbekké vált alapító tagok (a „megtértek”) mellett az ő gyermekeik képezik azt a második generációt, akik már beleszületnek a mozgalomba; ők – ha megmaradnak csoporttagnak – gyakran új vezetési és hatalmi struktúrát alapoznak meg, ami kevésbé egy újabb karizmatikus vezetőre, sokkal inkább a csoport intézményesült működésére épít (Barker 1999:21–22). Ez összecseng Webernek a karizmatikus hatalom rutinizálódására, a szabályok szerepének növekedésére vonatkozó megállapításával. Ritka kivétel, amikor az alapító-vezető saját halhatatlanságát hirdeti, ahogyan az az arizonai Together Forever NRM esetében történt, hiszen ezzel a csoport későbbi létét veszélyezteti (Barker 2011:5), vagy amikor az autokratikus vezetésű csoportoknál néha maguk a tagok ölik meg a vezetőt a hatalomért folytatott küzdelem során (Introvigne 2017:319). Catherine Wessinger szerint jóval gyakoribb, amikor a karizmatikus vezető korántsem kontrollálhatatlan, totalitáriánus hatalmat gyakorol a hívei felett, és a csoport felkészül az alapító halála utáni időszakra. Bár kétségtelen szerinte, hogy a legtöbb új vallási mozgalom kialakulása mögött egy-egy karizmatikus vezető áll (továbbá az új, első generációs tagok elkötelezettsége), a weberi

„rutinizálódás” legtöbbször a csoportok demokratizálódásával jár együtt (Wessinger 2005:6515).

Catherine Wessinger és Marjorie Procter-Smith felhívja a figyelmet arra, hogy néhány kivétellel a vallásalapítók általában férfiak (Wessinger 1993:2; Procter-Smith 1993:28). Dominiek D. Coates – ausztrál új vallási mozgalmak tagjainak életútinterjút elemezve – arra a következtetésre jut, hogy ennek oka az lehet, hogy az új vallási mozgalmakba megtérő tagoknál az átlagnál magasabb az erőskező irányító iránti vágy, tehát a megtérők apafüggőségét a vallási vezetőtől való függőség váltja fel (Coates 2014:1305). Ha pedig a vezetésváltás után ez a kép nem vetíthető rá az új vezetőre, a tagok gyakran elpártolnak. Wessinger inkább a társadalmi elvárások és gyakorlatok körében keresi a férfivezetés dominanciájára a választ (Wessinger 1993:2–3). Ezzel magyarázható, hogy a női alapítású vallási mozgalmaknál is legtöbbször férfiak veszik át a vezetést az alapító halála után (Wessinger 1993:2). A kevés kivétel közül az egyik a 18. században alakult Shaker mozgalom Amerikában, amelyben az alapító halála után hiába volt kísérlet a férfivezetésre, nemcsak a csoportnak, hanem magának a férfi vezető belátásának is köszönhetően – a „női erő és misztikum” miatt – a harmadik generációtól már tartósan női vezetők követték egymást (Procter-Smith 1993:28, 33).

Az alapító halálával kapcsolatosan az egyik legalaposabban kutatott NRM az északnyugat-olaszországi Damanhur. Oberto Airaudi (felvett neve: Falco Tarassaco vagy röviden Falco) vallásalapító vezető 2013-ban bekövetkezett halála után komoly változások történtek, holott a vezető akkurátusan felkészült erre az időszakra (Palmisano – Pannofino 2023:13–15). A többszáz fős közösség igazgatását Falco már életében elkezdte intézményes keretekbe terelni, választott vezetők révén (Ozzano 2023:109). Falco idejében komoly gazdasági problémák keletkeztek, ezért a csoportnak nemcsak az elhunyt vezető hiányából fakadó legitimációs és lélektani válságot kellett áthidalnia, hanem a közösség gazdasági helyzetét is stabilizálni kellett (Palmisano – Pannofino 2023:14). Weber, Wessinger és Barker álláspontját támasztja alá, hogy a csoport demokratizálódása nőtt, a külvilágtól való elzárkózás mértéke pedig csökkent. A weberi „rutinizációhoz” képest a karizmatikus vallásalapító sajátos, alternatív utat választott a halála utáni időszak rendezésére. Késleltetett, időszakonként kézbesítendő posztumusz üzeneteivel segíti a krízishelyzet áthidalását és tartja meg befolyását halála után is, mintha még jelen lenne (Berzano 2023:41; Maciotti 2023:293), amelyek közül az első,

jövőre vonatkozó instrukció 2015-ben vált olvashatóvá (Palmisano – Pannofino 2023:14). Az utódlás krízisét Falco tehát nemcsak az intézményi struktúra kiépítésével és az életében adott instrukciókkal akarta biztosítani, hanem a halála után időszakonként nyilvánosságra hozott leveleivel is, egyúttal a jövőben is irányt szabva és tartós legitimitást biztosítva a közösség eszkatologikus céljainak (Ghio 2024:3).

A magyar NRM-ek alapítóinak halálával kapcsolatos krízisre vonatkozóan jóval kevesebb kutatás folyt. Ezek közé tartozik a Borku Mariska és Szanyi Mikó Borbála kárpátaljai parasztproféták vallási mozgalmait elemző történeti néprajzi munka Küllös Imola és Sándor Ildikó részéről. Ebben a szerzők a profétanők élettörténetére és a proféciaikat tartalmazó kéziratos füzetekre koncentrálnak, de röviden ismertetik a vallási csoport redukált formában történő fennmaradásának módját, a kéziratismásolás és imaórák szerepét, immár formális vezetőség nélkül (Küllös – Sándor 2009). A magyar Krisna-tudatúak vallási közösségéről szóló munkákban alapvetően a nemzetközi mozgalom vezetője (Prabhupáda) 1977-es halálának következményeit elemzik, továbbá – még életében – a 11 és 22 fős vezetőtestületek bevezetését az egyszemélyi vezetés helyett (Kamarás 1998:28, 35; Farkas 2009:28).

Témafelvetés, kutatásmódszertan

Húsz éve végzek terepmunkát magyar NRM-ek körében Magyarországon, Romániában, Szerbiában és Szlovákiában – a New Age spiritualitás, az újpogányság és a keresztény megújulási mozgalmak közé tartozó csoportnál is. Egyik első kutatásomat az Aranykopjások etnopogány csoportjánál végeztem, azonban a csoport alapítója (Horváth János György, ismertebb, felvett nevén: Karaul táltos) 2009 decemberében elhunyt.² Sajnos az ebből fakadó krízishelyzetet közvetlenül ez után nem kutattam,

² Tizennyolc alkalommal végeztem többhelyszíni, néprajzi terepmunkát az aranykopjások között. Karaul táltos vette fel velem a kapcsolatot egy korábbi publikációm miatt, és javasolta, hogy ismerjem meg őt és az Aranykopjások Fővezérségét. A csoport egyik tisztségviselőjét kérte meg, hogy hívjon fel telefonon és invitáljon meg hozzám, Tatár- várra. Ezzel kezdődött ismeretségünk 2004-ben. Néprajzi alapszakos tanulmányaim alatt a vallásantropológiai szakirányt választva a Pécsi Tudományegyetemen, elkezdtem alaposabban foglalkozni a csoporttal, amit Karaul halála szakított meg. Más NRM-eknél végzett kutatásaim alkalmával kiegészültek ismereteim a csoport utóéletéről. Eddig két publikációmban foglalkoztam az aranykopjásokkal és Karaul táltossal, más kontextusban (Csáji 2012, 2018).

azonban találkoztam több olyan taggal és szimpatizánssal későbbi terepmunkáimon, akik interjúhelyzetben és azon kívül is sokat meséltek arról, hogy mi történt velük és a csoporttal. Tíz ilyen utólagos interjút készítettem, amelyekből kilenc csak részben vonatkozik e kérdésre, fő témája más NRM-ekre irányul. Ezeket a mozaikszemeket egészítettem ki az elmúlt két évben az online térben elérhető közösségimédia-tartalmak netnográfiai vizsgálatával (117 tartalom elemzését végeztem el). Az eltelt bő másfél évtized eseményeit ezen adatok alapján tudtam rekonstruálni. Azt a folyamatot, ahogyan az egyik legemblematikusabb magyar újpogány csoport (az aranykopjások) tagjai reagáltak vezetőjük, Karaul táltos halálára.

Az NRM-ekkel kapcsolatban gyakran vizsgált utódlási kérdéseken túl felfigyeltem egy új jelenségre, ami az örökségesítés folyamatába illeszkedik (vö. Borbély 2023). Az örökségkonstrukció jóval túlmutat az Aranykopjások vallási közösségén, de még a magyarországi újpogányságon is, hiszen e diskurzusban tágabb társadalmi réteg vesz részt: az ún. hagyományörzők, politikai és kulturális csoportok, nem újpogány NRM-ek, ahogyan ezt írásom utolsó részében elemzem majd.

A terjedelmi keretek miatt először az Aranykopjások mozgalmát ismertetem röviden, és felvázolom a Karaul táltos vallási és társadalmi szerepeiből fakadó összetett képet. A vezető halálára mint krízishelyzetre a csoport tagjai által adott különféle reakciók (áthangolódások és átpártolások) egyfajta „szétrajzáshoz” vezettek, ezért is volt elengedhetetlen a kutatáshoz az egyéb vallási csoportok körében végzett későbbi kutatásom. Röviden bemutatom ezeket az érintett csoportokat is. Ezt követően a karizmatikus vallási vezető halála utáni krízishelyzet egy sajátos következményét, a csoport helyett a korábbi vezető örökségesítésének folyamatát elemzem.

Karaul táltos és az Aranykopjások Fővezérsege

Az Aranykopjások Fővezérsege jól besorolható az etnopogány (Bakó és Hubbes 2011) és a kortárs magyar ún. hagyományörző csoportok közé is az identitási piacon (Szilágyi 2015). Ez utóbbiak zöme nem a kísérleti régészet, hanem az autodidakta romantikus szinkretizmus jegyében kísérli meg rekonstruálni, újraalkotni a „szkíta-hun-magyar kontinuitás” általa elképzelt aranykorának viseleteit, rítusait.

A csoportot Horváth János György alapította, akinek széles körben ismertté vált, felvett neve „Koppány nembéli Horváth fia János György, az Őrző Tokmak Karaul Táltos” volt.³ Röviden általában Karaul táltosként nevezték. Saját kategorizálása alapján magát nem gyógyító, hanem őrző (ősi tudást őrző) táltosnak tartotta, aki családfáját és sámántudást átadó vérvonalát állítása szerint nemcsak a 10. századi Koppányig, hanem a mintegy kétezer évvel ezelőtti belső-ázsiai (általa ujjurnak nevezett) türk népekig vezette vissza. Első neves őst Karaul kánként nevezte meg, akitől 43 nemzedéken át őrzőként tartották fenn a sámántudást. Nagyapja bognár (kerékgyártó) volt, és sok népi tudást tőle szerzett meg, de az erőt és küldetést nagymamájától kapta, elmondása szerint annak halálos ágyánál. A magyar neosámánizmus emblematikus alakja a mozgalmat 1992-ben alapította Aranykopjások Egyesülete néven (a csoport belső elnevezése: Aranykopjások Fővezérsege). A csoport előzményként hivatkozott a 20. századi diktatúrák időszakában betiltott hasonló nevű mozgalomra, amelynek küldetését a neosámánizmus keretei között kívánták feleleveníteni. Ezáltal egyfajta revival mozgalomnak is tűnhetne, de a korábbitól értékrendjében, rituális formáiban és narratíváiban is jelentős mértékben különbözik.

Az Öregistent (vagy Öreg Istent) a magyarok istenének vagy Österemtőnek, Östevőnek is nevezte. Elmondása szerint a teremtéskor nagy pörölyének csapásával helyezte el a „világügyelő Tengri kánt” (Sarkcsillagot), ami a világ tengelyévé vált. A világ teremtését dualisztikus teremtményszerűként beszélte el.⁴ A török népek mitológiájáról sokat olvasva ezeket beleszötte saját mitikus elbeszélésébe, egyesítve a magyar történelemről és néphitről szóló szakirodalommal és egyéb művekkel. E forrásokból olyan elemeket választott ki, amelyekből – kiegészítve saját invenciókkal – egy, az etnocentrikus mondanivalóját és újpogány világképét alátámasztó alternatív történelmi narratívakészlet állt össze.

³ Különböző írásmódjai ismertek: használták például a „Koppány nembéli Karaul Horváth Fia János György” és „az őrző Karaul táltos” nevet (saját gyűjtés). A továbbiakban az adatok forrását csak akkor jelölöm, ha azt nem saját terepmunkámon vagy gyűjtésem során ismertem meg. Név szerint csak azokat említem, akik maguk is nyilvánosan vállalják nevüket, és nyilvános rendezvényen vagy online platformon tett nyilatkozatukat idézem.

⁴ Saját gyűjtés, 2005. szeptember 27-én a Karaul által vezetett táltostűz szertartáson.

Az ősök, a Nap és a Hold, egyes csillagok,⁵ továbbá elsődlegesen az Öregisten tiszteletére minden „ős-turáni szittyá magyarnak” (émikus szóhasználat) szervezett sámánrítusok, szertüzek és más összejövetelek közösségképző ereje mellett a csoportkohézió másik alapját képezte az aranykopjások körében az etnocentrikus üldözöttség narratívum intenzív diskurzusa. Eszerint a keresztény papság már a 10. század óta célul tűzte ki az ősi szkíta-hun-türk-magyar kultúra eltiprását és minden tudásának kitörlését, amit ők ennek ellenére őriznek és tovább kívánnak éltetni. Egy korábbi írásomban már részletesen elemeztem a körükben megismert konteóvariánsokat: az ún. egészségügyipar és a megélhetési papság típusú összeesküvéselemletek csoportkohézióban betöltött szerepét (Csáji 2018). A magyar szent koronát is elorzott sámántárgynak tartották, tisztelete nagy jelentőséggel bírt körükben. A csoport központja Karaul táltos lakóhelye volt a somogyi Buzsákhöz tartozó Tatárváron, ahol az általa összegyűjtött könyvtárat is tartotta (Diószegi Vilmos, László Gyula, Hoppál Mihály, Máté Imre, Aradi Éva, Szergej Pavlovics Tolszov és sok más szerző munkáit forgatta). Kertjében Koppány-emlékművet épített, ami egyúttal szertartási központ is volt a mozgalomban.

A hierarchikus rendben felépülő csoportban archaizáló tisztségeket viselő vezetők látták el a szervezés feladatait: főlovászmester, pohárnok, kincstárnok, száznagy stb. Havonta, kéthavonta tartottak nagyobb szabású rendezvényt (pl. évköri ünnepségeket, szertüzeket, helyek megáldását, halottbúcsúztatást stb.), de részt vettek nagyszabású tömegrendezvényeken is, mint amilyen például a Kurultáj (1. kép).

1. kép. A 2008-as Kurultáj ún. szertüze, ami előtt Karaul táltos mondott beszédet (saját fotó)

⁵ Az égitesteket nem istenként tisztelték, mint ahogy az általuk öt elemnek tartott tűz, víz, föld, levegő és fa tiszteletét sem isteni mivoltuk miatt hangsúlyozták, hanem különböző mágikus rítusokhoz és a magához a földi élethez szükséges alkotórészeként. Ettől még ezeknek ereje van, mondta, amit tisztelni kell.

Sajátos esemény volt, amikor 2002. december 8-án a Budapesten egy szertartáson Tokmak Karaul „regös” táltosnak és egyben Karaul-utódnak fogadta Sólyomfi Nagy Zoltánt, a magyar városi sámánok egyik emblemikus alakját.⁶ Egy őszi napjegylenlőség megünneplésére rendezett meghívóját láthatjuk a 2. képen, amelyen a színszimbolika, a vizuális elemek brikolázs jellege és a szövegretorika is jól megfigyelhető. Legalább annyira az érzelmekre, mint az értelemre kíván hatni. A 2/a-b. képen látható szórólapon jól felismerhető a Bakó Rozália és Hubbes László-Attila által etnopoánynak nevezett retorika (Bakó – Hubbes 2011).

2/a-b. kép. Meghívó az aranykopjások 2005. szeptember 24–25-én tartott rendezvényére

A tagság és a szimpatizánsok, érdeklődők heterogenitása miatt komoly nehézségbe ütközik általános „jellemzőket” találni a csoportra vonatkozóan, hiszen tagjai között sokan voltak, akik nagyon különböző kortárs vallási, hagyományörző vagy paramilitáris mozgalmakban is részt vettek, és egymástól eltérő világképek, vallási kötődések jelentek meg egyszerre a körükben. E kapcsolódó csoportok közül kiemelkedik a Yotengrit és a Baranta (Csáji 2012). Korántsem volt bezárkózó a csoport, sőt kifejezetten kereste a kapcsolódási pontokat a hasonló

⁶ Erről az eseményről több videómegosztó is tartalmaz hosszabb-rövidebb részleteket, pl. <https://www.youtube.com/watch?v=gxEac78aW44> (2024.11.17.)

szerveződésekkel és karizmatikus szellemi vezetőkkel (pl. Pap Gábor, Molnár V. József, Bíró András Zsolt, Sólyomfi Nagy Zoltán). A csoportban voltak kisebb-nagyobb belső feszültségek, főleg a vezetők közötti nézeteltérések, továbbá az egyik, a csoport pénzt kezelő személy magatartása miatt, de ezen a válsághelyzeteken Karaul táltos karizmatikus tekintélye sorra átvezette a csoportot, és a 2000-es évek folyamán időről időre kilépő tagok ellenére a mozgalom fennmaradt (a belépések révén kompenzálódott). 2009-re azonban a táltos egészsége megroppant, így egyre többször csak telefonon jelentkezett be áldásadó vagy „megszentelő” szertartásra. Egy ilyen alkalomról számol be Povedák István is, amikor a szegedi Vértó melletti (az ún. vértói kurgánál) Székely Himnusz emlékmű és a „nyolc hős fájának” felavatásán Sólyomfi Nagy Zoltán felhívta telefonon Karaul táltost, aki ily módon áldotta meg az emlékművet (Povedák 2019:62).

Karaul táltos tudatosan kereste azokat a hivatkozási alapokat, amelyekre tanításait építhette: sokat olvasott, meghívott számára hiteles specialistákat, tudósokat, pl. Hoppál Mihályt (Hoppál 2016:217), és anélkül beszélgetett velük, hogy meg kívánta volna győzni őket – ilyenkor éppen ellenkezőleg, kitekintett a turáni mitológián kívüli diskurzusokra. Ezeket saját világán átszűrve részben beépítette, máskor elhatárolódott a hallottaktól, de tudatosan odafigyelt ezekre a narratívákra, adatokra. Egy 2002. április 12-én kelt feljegyzésének részletét idézem annak illusztrálására, hogyan állított össze történeti narratívumot az általa olvasottakat kiegészítve, átfogalmazva:

„Taksony Vezérfejedelemből hirtelen eltávazása után kezdetét vette az a történelmi taktikázás, hogy az új Fejedelemből, Rómából, Quedlinburgból és Bizánc kegyeibe is kedvezni kíván, annak érdekében, hogy a megváltoztatott Ősi Törvényekkel az esetlegesen hirtelen bekövetkező halála után fiának, Vajknak biztosítani tudja a Vezérfejedelemséget. Amíg Sarolta Fejedelemből asszony élt, addig Géza ezen ügyeket titkolta. Az új felesége Adalheid mellett, aki a Quedlinburgi német-római császárnak volt unokahúga, már mindent meg merészelt tenni! Vezéreink és az előkelők meggyilkoltatásától sem riadt vissza. Sarolta Fejedelemből asszony apját, Erdélyi Gyulát a Szakrális Fejedelmet Esztergombából hívja vezéri tanácskozási ürrügyn. Foglyul ejti és rövid idő múlva, Adalheid és a német császár titkos támogatásával meggyilkolják! Róma és Quedlinburg terület hódító érdekeinek mar csak egy fejedelemből, áll útjukban az erőskező Tar-Zerénd fia Koppány, a konok,

keményfejű, a Somogy-országi Vészerződést hűséggel követő Nagyúr. Egész seregével 124.000 fővel áll ellen Róma és Quedlinburg térhódítási szándékainak, amit még a Karolingok idejében fondorlatosan elterveztek...! Quedlinburgban, Augsburgban és Rómában kitervelték, hogy Koppányt rá kell venni szűk kíséretével, hogy az ősi szokás szerinti Nyári Napforduló ünnepsége után, Vajk és az őt segítők kíséretében Esztergomba menjen, ahol Karoling Keresztény szertartással Koronás Fejedelmi királlyá választják és megtanácskozzák az ország további fontos ügyeit. Barantázó Karaul Fűrkeszek jelentették, hogy a nyugati gyepükön túl nagy készülődés van. Koppány bízik Géza fia Vajk adott szavában és megparancsolja, hogy a Veszprém melletti Sólly mezőről a seregek térjenek vissza szállásaikra. Minnek után Koppányt rászédtek, hogy csak pár előkelőt és kisszámú fegyveres kíséretet hozzon magával, Esztergomba vonultak. Eközben titokban Gizla, Bajor hercegnő a Bajor Király lánya, Vajk jegyese, Veszprémbe 10.000 fős nehéz vértess, Adalheid tanácsára Esztergom köré további 10.000 főt vonultatnak fel. A Vezérfejedelemből szállása köré telepítik le őket, minden Szittya Magyaroknak az ősi jogon bírt szállásaikról el kell költözni!”

A transzcendenssel történő kapcsolattartásban több, egymással eltérő specialistát különböztetett meg, például a táltosok közül ő magát őrző táltosnak vagy röviden őrzőnek tartotta. Nyilvánosan nem alkalmazott révülési technikát. A táltost a sámántól is megkülönböztette, de a gyógyítótól, regőstől és „csatabűvölőtől” is (ez utóbbiakat tartotta garabonciásnak). Mindegyiknek más-más dobja és más-más szertartásrendje volt szerinte. A csoport egyik központi, imaszerű szövegformulája volt az „Áldás!” szó háromszori megismétlése, amikor a szót kétszer kimondó személy után mintegy feleletként a jelenlévők ismétlik meg azt harmadik alkalommal.

A csoporthoz nemcsak az aranykopjások bevett tagjai tartoztak, hanem egy olyan, Magyarországot behálózó, sőt a határon is túlnyúló hálózat kisebb-nagyobb közösségei is, akik saját területükön, akár egyesületükben tevékenykedtek, de tartották a kapcsolatot Karaul táltossal, hallgattak a szavára, bár megvolt saját életviláguk, törekvéseik. Karaul táltos egyenes, de ellentmondást alig (pontosabban nem akárkítól) tűrő személyisége miatt elhidegült jónéhány, hasonló világgéppel

⁷ Forrás: <https://magokvagyunk.blogspot.com/2011/01/koppany-vertanusaga.html> (Utolsó letöltés: 2025.07.25.)

bíró embertől, újpogány specialistától, akivel korábban szoros kapcsolatot ápolt. Sőt, néhányukkal feszültté vált a viszonya. Egy hölgy 2008-ban beszámolt nekem arról, hogy *„bele tudott gázolni az ember lelkébe. De ha bántott is, annyira fölnéztünk rá, hogy eltettük. Nem vakartuk el, na. A bántást. Ráhagytuk. Nem mindenki tudta ezt így [csinálni], de mi, néhányan igen”*.

Sok szimpatizáns főleg telefonon tartotta a kapcsolatot Karaul táltossal és a vezetőkkel, de szükség esetén meghívta, megvendégelte őt. Így történt ez terepmunkám során egy somogyi csárda felavatásán is, amikor a tulajdonos hívta meg Karault, hogy áldja meg az épületet és a magyar gasztronómiára építő vendéglátóipari tevékenységét. Látszólagos paradoxon, hogy a Karault meghívó személy egyébként aktív katolikus hitéletet élt, például egy Budapest környéki kisváros passiójátékainak szervezésében is részt vett, és a helyi sváb kisebbségi szervezetben is aktív szerepet vállalt. Egyáltalán nem okozott a csárdatulajdonos számára meg hasonlást a különböző értékrendek és kötések közötti átjárás, teljesen őszintén tudott azonosulni mind Karaul táltossal és mozgalmával, mind pedig a keresztény és nemzeti kisebbségi értékekkel. Nem számított aktív tagnak, de a táltos halálát sokáig gyászolta. Beszámolt nekem arról is, hogy a táltos ilyenkor nem kért ellenszolgáltatást, csak az utaztatást, étkezést illet biztosítani neki, és ha valaki szerény adománnyal kívánta támogatni őt, a csoport érdekében fogadta azt el. Adatközlőm tisztelte ezt az *„anyagi javakra nem törekvő, karakán személyiségét”*; ahogy fogalmazott, *„mint-ha nem e világra való lett volna, pedig éppen nekünk lenne rá még ma is nagy szükségünk”*.

Karaul táltos 2009. decemberben hunyt el. Utolsó nyilvános szereplése 2009. december 8-án volt, Bicskey Zsolt „táltos festőművész” kiállításmegnyitóján. E rendezvényen részt vett fia és Bíró András Zsolt fizikai antropológus, a Kurultáj (Magyar Törzsi Gyűlés) egyik fő szervezője is.⁸

⁸ Bíró András Zsolt a „Magyar Törzsi Gyűlés – Kurultáj” nevű rendezvényt szervező Magyar-Turán Alapítvány vezetője. Ez a Baranta mozgalom mellett a másik, a Kárpát-medencét behálózó ernyőszervezet. Honlapjuk szerint mintegy százötíz úgynevezett hagyományőrző csoport alkotja a turáni szellemiséget vallók közösségét. A Kurultáj nagy, éves rendezvénye szerintük Európa legnagyobb ilyen eseménye, lásd: <https://mandiner.hu/belfold/2023/06/kurultaj-biro-andras-zsolt> (2024.11.24.). Már a 2008-as, első magyarországi (böszötrpusztai) Kurultájra is meghívták Karaul táltost, aki ott nagy hatású beszédet mondott.

Karaul kérése szerint halála után elhamvasztották és hamvait szétszórták.⁹

Az Aranykopjások csoport számára végzetes válságot hozott a karizmatikus vezető elvesztése. Sólyomfi Nagy Zoltán ekkor már saját, önálló útját járta, és bár a temetési szertartáson jelen volt, nem vállalhatta Karaul utódjaként az aranykopjások vezetését. A hierarchikusan szervezett csoport nem tudta a karizmatikus vezető pótlásának válsághelyzetét megoldani, működőképes intézményi vezetési és utódlási stratégia hiányában a kérdés úgy merült fel, hogy Karaul táltos fia (Kamda) fel tud-e nőni a feladatához. Bár egy rövid ideig megpróbálta összetartani a csoportot, ez nem sikerült neki. Az egyik tag így fogalmazott:

„Egyszerűen nem volt meg benne az az erő és elszántság. Vagy nem is tudom. (...) Valami hiányzott belőle, pedig rajongott az apjáért. Igyekezett. Amennyire tőle tellett, próbálta pótolni. Valahogy nem tudta. Sajnos. Be kell látni. Ez nem dinasztikus dolog. Emberekből állt, szétszéledtünk.”¹⁰

A tömör jellemzés jól mutatja a csoport várokozását és azt, hogy utána a tagság nagyon eltérő utakat járt be. A krízishelyzetre nem tudott megfelelő választ adni a karizmatikus vezető utóda, így a közösség széthullott, bár az utódok máig büszkén hivatkoznak arra, hogy ők Karaul táltos köréből jönnek.

Az aranykopjások néhány megmaradt tagja ugyan máig használja a csoport nevét, de mind létszámban, mind hatásokban, működési intenzitásban messze elmaradnak a korábbi, Karaul életében megfigyelhető szinttől. Egy-egy tag megjelenik néha Karaul hagyatékának őrzőjeként (pl. Apró Juhász János, akit fővezérként is említenek, vagy Szunomár Attila), előadásokat is tartanak, ez azonban inkább Karaul emlékének ápolása, mintsem valódi csoportaktivitás.

⁹ A temetési „szert” (szertartást) Karaul fia (Kamda) vezette le. A Magyar-Turán Alapítvány által közzétett filmfelvétel megtekinthető: https://www.youtube.com/watch?v=fGdGu2_KNxs (2024.11.17.). A temetésen több, a későbbiekben említett szervezet képviselője is felszólalt (pl. Sólyomfi Nagy Zoltán). A Karaul halála utáni eseményekről és az örökül hagyott feladatokról a csoport egyik fontos tagja, Szűcsné Murguly Margit, számolt be; ez szintén megtekinthető: <https://www.youtube.com/watch?v=wT1UqbKahlM> (2024.11.17.).

¹⁰ Saját gyűjtés 2015.01.23.

Az Aranykopjások tagjai más vallási és kulturális csoportokban

A csoporthoz közvetlenebbül vagy lazábban kötődők nagy része addig is ismert más újpogány és ún. hagyományörző csoportokat, legtöbbjük el is járt ezek alkalmaira. Ez megkönnyítette az alternatív utak keresését az aranykopjások karizmatikus vezető nélküli meggyengülése, széthullása után. Mivel Karaul táltos kapcsolatban volt a magyar újpogányság szinte minden emblemikus alakjával, a korábbi aranykopjásokat felvevő szervezetek máig előszeretettel hivatkoznak e kapcsolatra.

Mivel a csoport tagjainak zöme már addig sem csak az aranykopjások rendezvényeire járt, sokan kötődtek más újpogány és/vagy hagyományörző közösséghez, viszonylag könnyen áthangolták fókuszukat az általuk ismert valamely más csoportra. Attól függően, hogy a kortárs spiritualitás, a különböző világnézetek, megközelítések széles palettájának keresése, az ősi tudásformák rekonstruálása iránti vágy, az etnopogány csoportok vagy a militáns hagyományörzés volt valakinél a hangsúlyosabb. Egymástól nagyon eltérő értékrendű csoportokba tagozódtak be. A tagok személyes kapcsolathálói és érzelmi kötődései alapján kapcsolódtak egyik vagy másik mozgalomhoz 2010-től. Számos csoport körében találkoztam olyanokkal, akiket a korábbi, az aranykopjások körében végzett terepmunkámon ismertem meg. Csak korlátozottan tudtam nyomon követni a korábbi aranykopjások részvételét 2010-től más mozgalmakban, így az alábbi felsorolás nem taxatív.

Többben a Yotengrit újpogány csoport szellemiségéhez kerültek közel, mások a paramilitáris Új Magyar Gárda¹¹ és a Baranta mozgalomhoz, megint mások a magukat értékörzőknek tekintő Tarsolyosok csoportjához. Néhányan Sólyomfi Nagy Zoltán, Bicskey Zsolt, illetve Kovács András neosámánok által szervezett alkalmakon vettek részt, hozzájuk kerültek közel. Ketten a New Age spiritualitás irányához és az újpogánysághoz is köthető egyik természetközpontú műhelyében, a Bolyafészekben találtak helyet. Egy másik tag elmondása alapján volt, aki a Magyarországi Karma Kagyüpa buddhista közösségében talált helyet. Néhányukkal hagyományörzők paravallási, etnocentrikus közösségi alkalmain lehetett találkozni, pl. sámándobos-énekes csoportokban. Voltak, akik különböző etnopogány csoportba és egyéb lokális közösségekbe integrálódtak. Sokan

továbbra is részt vettek tömegrendezvényeken, pl. a Magyarok Országos Gyűlésén és a Kurultájon. Ezek nemcsak találkozási lehetőséget, de egyfajta „piacot” is jelentenek a különböző újpogány (és keresztény szinkretista) csoportok, tudománynpszerűsítő és paratudományos előadók számára (vö. Szilágyi 2015). A korábban is tapasztalható fluktuáció és az átfedések miatt ez a „szétrajzás” korántsem meglepő.

Voltak azonban néhányan, akik a radikálisabb etnocentrikus és kevésbé vallási, mint inkább militáns attitűdjük miatt a Magyar Nemzeti Arcvonal neonáci csoportjába tagozódtak be, akikre az aranykopjások egy része már korábban is szövetségesként tekintett. A Magyar Nemzeti Arcvonal (MNA) 1989-ben alakult félkatonai újfasiszta szervezet, amely az egyik legjelentősebb ilyen csoportosulás volt egészen 2016-ig, amikor a két részre szakadt mozgalom mindkét alapegysége megszűnt. A hirtelen megszűnés oka az volt, hogy a csoportot terror-szervezetnek minősítették a magyar hatóságok, miután egyik ágának vezetője, Györkös István 2016. október 26-án a házkutatásra lakásához kivonuló rendőrség egyik tagját gépfegyverrel megölte; emiatt őt 2018-ban életfogytiglani szabadságvesztésre ítélte a bíróság (Dezső 2018). Az MNA hungarista mozgalom addig rendszeres fegyveres kiképzéseket tartott több magyarországi helyszínen, és telephelyein egész fegyverarzenálokat talált a rendőrség. Körükben a vallási hovatartozás másodlagos volt, elsődlegesen a radikális hungarista militáns érdeklődés játszott szerepet. A rendőrség már jó ideje megfigyelte őket mint neonáci szervezetet. E csoportba az aranykopjások közül többen is beléptek, de közvetlen terepmunka hiányában nem tudtam felmérni, hogy pontosan hányan. A bőnyi rendőrgyilkosság után szétszéledő tagság az antropológiai kutatástól elzárkózott; igaz, addig is szigorúan zárt, csak a külső médiaforrásokból „kutatható” szervezatként működtek, a magyar média beszámolt például a több vidéki helyszínen zajló rasszista könyvégetési akcióikról (pl. Czene 2011; sz.n. 2011). Nincs tudomásom antropológiai vagy akár szociológiai, társadalomnéprajzi kutatásokról a körükben, amelyre alaposabb következtetéseimet építhetném. Mindazonáltal a csoport saját felhívásaiban, közösségimédia-nyilatkozataiban említette az aranykopjásokkal fennálló szoros összefüggést,¹² hasonlóan

¹¹ A 2009-ben feloszlott szélsőséges Magyar Gárda egyes vezetői által még abban az évben (újra)alapított szélsőjobboldali szervezet.

¹² <https://internetfigyelo.com/az-egyseg-es-magyarorszag-mozgalom-hosok-napja-rendezvenye-meghivo/> (2024.11.18.) és pl. <https://antifa-hungary.blogspot.com/2010/01/neonaci-ujnyilas-unnep-becsulet-napja.html> (2024.11.18.)

ahhoz, ahogy a Magyar Gárda és az aranykopjások összefüggéséről is egy gárdista számol be.¹³ David Bromley és Gordon J. Melton hangsúlyozza, hogy a radikális fizikai erőszak az NRM-ek körében nem gyakoribb, mint a történelmi egyházak vagy világvallások körében (Bromley – Gordon 2002).

Az előbbi iránnyal bizonyos szempontból ellentétet „felvevő” csoport a Bolyafészek. Egymás és a természet tisztelete a pacifista csoport alapvető célkitűzése, akik a másként gondolkodás elfogadását központi értéknek tartják, amennyiben az – az egyik tag szavaival – „egészséges élet és egészséges étel. Ehhez tisztelni kell a hagyományos tudást. Meg a természetet. Ezt tette Karaul is”.¹⁴ A közösség főként Budapestről és környékéről származó tagokkal 1979-ben alakult. A fő szervező (Bolya István, a csoportban használt nevén „Bolyapó”) karizmatikus alakja máig meghatározó. A rendszerváltozás után jogi keretet kapott, Fészek Természetvédő és Közösségi Életforma Egyesület néven. A csoport szellemisége nyitott, viszonylag erős fluktuáció figyelhető meg a tagságban. A New Age spiritualitása erőteljesen megjelenik a Bolyafészekben, ötvöződve a környezettudatossággal és a nemzetinek tekintett értékek iránti elkötelezettséggel, sőt, etnopogány elemekkel (Csáji 2018). Nagyon különböző értékrendű és világnézetű érdeklődőkből és egy szűkebb körű aktív tagságból áll a Bolyafészek.

Kutatásom idején (2007–2014) körülbelül 90–100 fő alkotta a közösség magját, de sokkal több volt azok száma, akik csak alkalmanként kapcsolódtak be egy-egy összejövetelbe, előadásba, rituális eseménybe. A kiszébeáruvetés a Hármashatárhegyen zajlik tavasszal, míg a napfordulókon és napéjegyenlőségeken Budapest II. kerületében, a Kondor úton található nagy cédrusnál gyűlnek össze, heti rendszerességgel pedig Bolyapó VI. kerületi lakása a csoport központi helyszíne. Központi szerepet játszanak a belső kör életében a börsönyi Kóspalagon szervezett nyári táborok és más események (pl. rituális levendulaszedés). A túlszabályozott modern társadalommal (a „rendszerrel”) szemben az organikusnak tekintett „együtt-lét” és „egész-ség” (a „rend”) elsőbbségét hangsúlyozzák. (E téren az anarchizmussal is rokonítható sokuk lelkülete.) Koherens vallási rendszer hiányában a brikolázs jellegű egyéni vallásosság és útkeresés értékét hangsúlyozzák. Sokan közülük a Gaia-kultuszhoz hasonlóan úgy tartják, hogy a Föld egy organikus egységet, entitást alkot,

és a természetben minden létezőnek lelke, tudata van. A természeti népek és a különböző paraszti kultúrák „ősi tudását” hitelesebbnek tartják a korábbi folyamatosan megcáfoló és felülíró tudományos paradigmáknál.

Egy-egy új aktív tag jelentősen befolyásolta a közösség életét, például Farkasinszky Tibor (magát ősvallás- és őstörténetkutatónak valló filológus) sumér-magyar rokonságot hirdető mitológikus olvasatai a 2000-es években, majd pedig a Yotengrit iskola egyik ága követőinek integrálódása a 2010-es évek közepétől. Budapest és környékének alsó középosztálybeli tagjai vannak többségben a csoportban, de vidéki mezőgazdasági termelők is akadnak közöttük, akik megszervezték a csoporton belüli kistermelői áruelosztást. A Bolyafészek alapvetően urbánus értelmiségi mozgalomnak tekinthető, iskolázottságuk a magyar átlag feletti. Anélkül, hogy létre kívánt volna hozni egy koherens tudásregisztert a tagok számára, a kortárs spiritualitás egyik fontos műhelye évtizedek óta. Az etnikus (magyar) múlt olvasatai mellett az ökotudatos életmód narratívái is szakralizálódtak körükben. Az internet lehetőségeit főleg a tagságnak és érdeklődőknek kiküldött közösségi e-mailek által aknázzák ki, de a tagok közül sokan aktívak a Facebookon és a közösségi média más platformjain, de híreiket rendszeresen eljuttatják a Magyar Élőfalu Hálózat (MÉH) online folyóiratába is, továbbá egy kölcsönös szolidaritási e-mail-kört (KÖSZ) is kialakítottak.

Az aranykopjások egyik korábbi tagja, Szunomár Attila, Karaul szellemi hagyatékáról (nem tagtoborzásként) tartott előadást 2022. február 4-én a Bolyafészekben. Ezen az alkalmon egy Yotengrit szellemiségről szóló előadást, továbbá az Arvisura Társaság vezetőjének előadását is meghallgatták a résztvevők. A Karaulról szóló inkább az újpogány „örökségesítés” körében értelmezhető emléképolás volt, hiszen az aranykopjások csoportja alig jelenik meg létező közösségeként.

Többen az aranykopjások közül a már említett Yotengrit mozgalomhoz kerültek közel Karaul táltos halála után. A Yotengrit szót általában „első istenség” jelentésűnek tartják a csoportban. A dualista vallások közé tartozik, a magyar ősvallás-rekonstrukciók közül az egyik legemblematikusabb. A férfi és női princípiumok, „spirális” energiafolyamatát látják a világban. Máté Imre először az 1980-as években, a Szabad Európa rádióban általa vezetett műsorsorozatban számolt be arról, hogy a rábaközi tudók (táltosok) által megőrzött ősi tudást kívánta rendszerezni, majd pedig a rendszerváltás

¹³ <https://www.youtube.com/watch?v=xK1Db9UkaMw> (2024.11.18.)

¹⁴ Sajtógyűjtés, 2015.01.23.

után ezt több kötetben közre is adta (2004–2007), és egy kiterjedt követői hálózat karizmatikus vezetője lett. Máté Imre és követői szerint ő a Károkatonarend (vagy Kormorán-rend) 49. főbácsája volt. Ezért általában „bácsa” megnevezéssel szólították. Utoljára a tari buddhista Karma Kagyüpa sztúpa és kolostor egyik rendezvényén találkoztam vele 2010-ben, ahova a lámakolostor közösségét vezető Csöpel láma hívott meg. A buddhista NRM honlapján több idézet is olvasható Máté Imrétől.¹⁵ A bácsa 2012. júniusban halt meg. Máté Imre halála után a csoport több részre szakadt. A legéleterősebb ág szellemi vezetője dr. Darnói Tibor. Egyes irányzatok között éles feszültség van.¹⁶ A néhány kisebb csoport közül az általam ismert másik, jóval kevésbé életerős ág fő szervezője egy 60 év körüli tanárnő és élettársa, aki a Bolyafészekkel is szoros kapcsolatban áll.¹⁷

Karaul dobját és néhány más szakrális eszközt, miután az Aranykopjások Fővezérsége széthullott, végül Szíránszki József regös-énekmondó (émikus szóhasználat a „Regös”) kapta meg, aki bár korábban nem volt igazán intenzív kapcsolatban Karaulal, tisztelettel vállalta el és nagyon komolyan vette e feladatot (Bognár 2017:54). A Regös követői (vagy legalábbis a szolgáltatásait igénybe vevők) között Karaul táltos csoportjának korábbi tagjait is megtalálhatók.

Az aranykopjások és a Baranta mozgalom kapcsolata régre nyúlik vissza. Karaul táltos halála után sokan ez utóbbiban találták meg helyüket. A baranta tájnyelvi szó volt a magyarban, mígnem Vukics Ferenc katonatiszt 1991-től elkezdte az általa hagyományos magyar harcművészetnek tekintett mozgás- és magatartásformák gyűjtését, megalkotását, amit 2008-ban könyvben is publikált (Vukics 2008). Értérendjét tekintve az aranykopjásokhoz közelálló szervezet átmenetet képez a sportegyesületek, a népi kultúra elemeit újrakonstruáló és továbbgondoló kulturális egyesületek, a paramilitáris csoportok és az etnocentrikus szellemi műhelyek között. Az 1996-ban indult mozgalomnak jelenleg 73 tagszervezete van, és saját nyilvántartásuk szerint mintegy 2500 aktív tagja a Kárpát-medencei

országokban.¹⁸ A csoportra nem alkalmazható a szűkebb értelemben vett vallási mozgalom megnevezés (Stark – Bainbridge 1987), azonban sok vallási jellegű normát és narratívát fedezhetünk fel a Baranta mozgalomban. A kortárs vallástudomány a vallásos és nem vallásos oppozíciókat fellazítja, és a magukat akár ateistának megnevezőkre is kiterjeszthetőnek látja a kutatásokat (Balazka 2025), így tehát Karaul táltos örökségésítése szempontjából komoly jelentősége van a Baranta mozgalomnak és a Kurultájnak is.

A Baranta szövetség honlapja szerint „a régi magyar történelmi harci testkultúrából táplálkozó technikákat” kívánja revitalizálni, hiszen a Baranta „a magyar nép, mint kultúrkör összegzett tudásanyagának /életmód, közösségépítés, taktikai modell, technikai alapbázis, személyiségfejlesztési elv, filozófia/ tükröződése a sajátos harci testkultúrában” (lásd 18. lábjegyzetet). Kutatásom időszakában bordó egyenruhájuk révén részvételük könnyen felismerhető volt több olyan tömegrendezvényen, mint a Magyarok Országos Gyűlése (MOGY) vagy a Kurultáj (az 1. képen is látható több barantás a szertűz körül). Rendkívül szkeptikusak a tudománnyal és az írott kultúrával szemben, ehelyett a népi kultúra és a folklór elsőbbségét hangsúlyozzák. Részben emiatt, részben pedig azért, mert az egyház számára elfogadhatatlan magyar hagyományok tudatos elfeledtetését róják fel neki, a keresztény egyházakkal, főleg a katolicizmussal szemben is – nagyon változó intenzitású – székepszis tapasztalható körükben, bár e téren a csoport rendkívül heterogén. Többször részt vettek barantások a csíksomlyói pünkösdi búcsúban szervezeten, ami nemcsak a csoporton belüli viszonyulások sokféleségét illusztrálja, hanem a pünkösdi búcsú szinkretikussá váló jellegét és az elmúlt évtizedekben ráakódott etnocentrikus paravallási, sőt újpogány jelentéreteket is (Tánczos 2018:164). Terepmunkám során találkoztam olyan Baranta-vezetővel, aki szerint „Minden könyvet el kellene égetni. Az a tudás fontos, amit apa a fiának ad át.”¹⁹ E radikális tudományellenesség nyilvánul meg abban is, hogy többen jelezték nekem kutatásom során, hogy nem tartják embernek azt, aki „hatévesen még nem tudja ostonnal kivenni valaki szájából a cigarettát”.²⁰

Az aranykopjások egy korábbi tagjáról tudok, aki egy sajátos Kárpát-medencei új vallási

¹⁵ <https://buddha-tar.hu/buddhizmus/buddhizmusrol-altalanosan/noi-buddha/> (2025.07.26.)

¹⁶ Erről a dr. Darnói Tibor által vezetett csoport honlapján is olvashatunk: <https://yotengrit.hu/hirek/kozlemeny-mate-imre-hagyatekarol-utodlasarol-2019-07-12/> (2024.11.24.)

¹⁷ Mivel mindkettőjük neve több saját online forrásukban is feltűnik, ezért nevük anonimizálását nem tartottam szükségesnek.

¹⁸ Lásd a mozgalom honlapját: <http://bar.hupont.hu/1/baranta> (2024.11.15.)

¹⁹ Saját gyűjtés, Csíksomlyó, 2010. június

²⁰ Saját gyűjtés, Csíksomlyó, 2007. április

mozgalomhoz, a „dénés Próféta” által vezetett Fények csoportjához került közel. Az ökumenikus keresztény karizmatikus szellemiségű csoport 2008-ban alakult, amikor Péter Dénes, az akkor 57 éves homoródkarácsonyfalvi esztergályos elkezdte evangelizációs útjait, kijelentve, hogy a mennyországban járva kijelölte őt az Atya a 22. prófétának, akinek az a dolga, hogy az embereket Krisztus követésére és a Biblia szerinti életre buzdítsa. A korábbi aranykopjás még 2010-ben közeledett a csoporthoz, azonban nem került be a csoport belső körébe, karizmatikus keresztény terminológiával élve nem töltöttezett be a Szentlélekkel. A betöltekezteteket nevezik a csoportban „fényeknek”, akik különböző képességek (karizmák) birtokába kerülhetnek: gyógyítás, áldásosztás, evangelizáció, bizonyos mértékű jövőbelátás, életvezetési tanácsok adása. A más hasonló mozgalmaknál gyakori glosszolália (nyelveken szólás) és az extatikus rítusok gyakorlata hiányzik a csoportból. Egymástól nagyon távol élő személyek tartoznak a csoporthoz, ami ezáltal hálózati jellegű. Emiatt az online tér lehetőségeit is nagy mértékben kiaknázzák (Csáji 2018).

Néhány korábbi, az aranykopjásokhoz is kötődő személlyel találkoztam később a Tarsolyosok rendezvényein, a Kurultájon és más, etnocentrikus kulturális összejöveteleken, de komolyabb etnográfiai kutatásra körükben nem volt lehetőségem, ezért csak megemlítem e további utakat Karaul követőinek későbbi kötődései közül. Az aranykopjások korábbi fővezéré, Karaul táltost jól ismerő, alkalmain többször is részt vevő Súlyomfi Nagy Zoltán által szervezett sámánrítusokon is részt vettek néhányan, amit azonban nem személyes terepmunka során tapasztaltam, hanem csak közvetve (hallomásból). Ezt azért tartottam fontosnak kiemelni, mert az Aranykopjások Fővezériségének tagjai a tanulmányomban leírtaknál jóval több új vallási mozgalomban és egyéb alternatív közösségekben (pl. egyes ököfalvakban²¹) találtak helyet, sokan akár párhuzamosan többnek is eljártak az alkalmaira (ahogy tették ezt néhányan korábban is), és betagozódtak ezek életébe.

Karaul táltos „örökségesítése”

Az előzőekben felvázoltam annak a sokrétű folyamatnak néhány szálát, ami az Aranykopjások vezetőjének elvesztése után általam nyomon követhető volt. A csoport korábbi tagjai és szimpatizánsai

mind fizikailag, mind szellemiségükben sok esetben nagyon távol kerültek egymástól. Példaként emelem ki, hogy a plurális értékrendű Bolyafészek, a Szentlélekkel való betöltekezésre irányuló keresztény ökumenikus Fények csoportja, a magukat kulturális ernyőszervezetként aposztrofáló Kurultáj, az etnocentrikus életforma- és sportmozgalom (Baranta), illetve a szélsőjobboldali Magyar Nemzeti Arcvonal között nagy távolság van világnézetben, értékrendben és mentalitásban. Azonban mind egyiket összeköti a magyarságkép etnocentrikus értelmezése és a népi kultúra iránti tisztelet.

A Karaul táltos által elmondott üzenetek mennyi újpogány és újpogány-keresztény szinkretizmus jegyeit mutató csoport számára jelentettek (és jelentenek ma is) hivatkozási pontot. A tőle átvett ismereteket néha rá hivatkozással, néha anélkül adják tovább. Az etnopogány és más etnocentrikus társadalmi csoportok retorikájában, azon belül is a „turáni szellemiség” diskurzusában Karaul táltos máig meghatározó szereplő. Hogyan lehetséges ez? Az előbbi „széttrajzási” folyamat és a Karaul halála utáni online tartalmak együttes elemzése során jutottam arra a következtetésre, hogy egyfajta örökségkonstrukciós folyamatnak lehetünk tanúi. Esetünkben azonban nem a lokalitás, regionalitás, hanem az érdeklődés és értékorientáció mentén szerveződő társadalmi hálózatiság képezi az örökségkonstrukció bázisát (vö. Borbély 2023). Valamiféle rétegörökség létrehozatalára irányul, és, mint ilyen, alkalmassá válik emlékezhelyek létrehozására, folklorizálódó narratívumkészlet kialakítására, az etnicitásdiskurzus megerősítésére, legitimációs alapnak. Lehetőséget nyújt továbbá az alternatív történelemszemléletre fogékony társadalmi csoportok és az erre szakosodott kulturális szcéna (tehát nem csak az etnopogányság) számára egy hiteles, emblematikus hőskép létrehozatalára. A kulturális konstrukcióban részt vevők sajátos etnicitásnarratívái, eredetértelmezése, értékrendje és magyarságtudata összekapcsolódik Karaul táltos alakjával, aki így – az egyik volt szimpatizáns kifejezését használva – „közkinccs” válik.

Karaul táltos követői olyan sok csoportba tagozódtak be és sokan közülük már eleve olyan sok csoportban voltak tagok vagy mozogtak otthonosan, hogy az aranykopjások vezetőjük halála után nemigen sajátíthatták ki Karaul táltos örökségét. Hiába állt rendelkezésre a Max Weber által is hangsúlyozott szervezeti felépítés és az intézményi szabályozás. Hiába tűnt kézenfekvőnek Karaul fiát, Kandát jelölni a fővezéri tisztségre, hiszen a leszármazó

²¹ Kettő is beszámoltak erről a Karaul halálát követő terepmunkám során 2014-ben és 2017-ben.

mint dinasztikus öröklés összevágna a Karaul táltos által is hangsúlyozott, több mint kétezerkétszáz éves táltosdinasztia elképzelésével (ő maga is dédnagyanijától eredeztette transzcendens hatalmát). Az aranykopjások nem tudták uralni a Karaul táltoshoz kapcsolódó diskurzust a csoporton kívül, így egyre inkább lemaradtak az események mögött. Karaul haláláról azonnal nekrológokat közöltek a Kurultáj, a Baranta és más szervezetek honlapjain. Videómegosztókon és a közösségi médiában sorra jelennek meg, éspedig nem szűnő intenzitással a Karaulról szóló írások, a vele készített interjúk, videófelvételek. Az a kapcsolódási pluralitás, ami eleve jellemezte a hozzá szorosabban vagy lazábban kötődő személyek részéről a „Karaul-szellemiséget”, nehezen tette volna lehetővé egy kizárólagos hitelességre törekvő Karaul-kép és exkluzív hagyatékapólas aranykopjások általi továbbvitelét.

Több mint száz róla szóló közösségimédia-tartalom tanulmányozása alapján arra a megállapításra jutottam, hogy a közkinccsé tétel során bizonyos transzformáción esik át a Karaul-kép. Négy szabályszerűséget ismertem fel ezzel kapcsolatban: 1. szelekció a narratívák és idézetek közül; 2. Karaul személyiségének idealizálása, 3. az örökség fókuszpontjainak kijelölése, 4. legitimációs és hivatkozási alappá tétele.

Az átalakulás első szabályszerűsége a szelekció. A hivatkozások egyrészt olyan általánosságokat tartalmaznak, amelyekből kikerül Karaul táltos mint „húsvér” személyiség, másrészt kikerülnek belőle a vállalhatatlan vagy túlságosan megosztó tartalmak. Egészen máig megfigyelhető újabb és újabb (vagy akár ismétlődő) tartalmak közzététele, és – ahogy a későbbiek során ismertetem – a kommentelési, megosztási kedv is töretlen, és nagyban függetlenedett az aranykopjások csoportjától. Már Karaul haláláról is megemlékezett számos, nem az aranykopjásokhoz kötődő tisztelő, továbbá vallási és nem vallási csoport. Ilyen volt például a tucatnyi nyilvános nekrológ között egy vidéki kórus honlapja.²² Karaul egyik videóüzenetével búcsúztak tőle „Gyászvár” megjelöléssel 2009. december 21-én. A videóban elhangzik Karaul táltos részéről például, hogy „*Merjél hazádban magyar lenni! Napkelettől napnyugtáig. És ha azt látod, hogy gyalázzák családod, hazádat, toppants oda, hogy nem tűröm!*” (0:41–1:05) A 2011-ben keletkezett kommentek között szerepel például, hogy „*köszönjük neked Karaul testvérünk, hogy kimontad azt, amit a sunyi*

politikusok (fidesz, kdp, jobbk, mszp, lnp) elhallgatnak a magyar parlamentben”, továbbá egy másik kommentelő részéről: „*Ő nem a kamera elé állt ki, és mondta. Ő hozzánk szólt! Remélem, a Hadak útján járva lenéz ránk, s tesz értünk. Hogy nekünk könnyebb legyen, ha már neki nem lehetett. Ezt üzenem Nektek 14 évesen.*”

A Karaul-kép megkonstruálása során a terepmunkámon tapasztalt személyiségjegyei közül elsősorban azokat emelik ki, amelyek alkalmasak arra, hogy példaképként, hivatkozási alapként szolgáljanak. Az örökségesítésre jellemző idealizálást figyelem meg például az alábbi, 2017-ben keletkezett kommentben azzal kapcsolatban, hogy Karaul táltos nem kért pénzt a táltosszolgáltatásaiért: „*Kovács Magyar András figyelmébe ajánlott. Aki eszméletlen pénzeket kér egy sima rendezvényen, szakrális ünnepen való részvételért!!!*”²³ Itt tehát Karaul mint pozitív ellenpont és ideális sáman jelenik meg.

Az örökség fókuszpontjainak kijelölése során általában olyan narratívákat emelnek ki, amelyek egymást erősítő „kötegekbe” rendeződnek, és kompatibilisek az örökségesítést végző társadalmi csoportok értékrendjével, narratívákészletével. Ilyen például a hun-magyar rokonság, a táltos mint sajátosan magyar sámánspecialistához kapcsolódó sztereotípiák, a (közelebből meg nem határozott) magyar értékek és hagyományok megőrzésének fontossága, és egyéb etnocentrikus regiszterek. Ezeket Karaul néha nagyon költői retorikával, mégis közérthetően adta elő. Egy 2018. július 27-én, tehát majdnem kilenc évvel a halála után a Facebookon közzétett videófelvételen Karaul például a következőket mondja: „*Ne engedjétek, hogy a tetejetlen égi erő fának gyökerét a féreg rája, a törzsét esztelen emberek vágják; becstelének termő ágát letörjék. Védj ősiségedet, az ősök törvényeit, mert mindazok megvédenek, oltalmaznak, újrateremtenek!*” (0:46–1:13) A klasszikus, költői retorika – a folklórban gyökerező metaforikus nyelv – nagyban segíti az üzenetek befogadását és a velük való azonosulást. Határozott, az egyszerűbb emberek számára is érthető üzenetek hangzanak el, például „*Az ősiszten áldása legyen veletek!*” (2:50–2:56), „*Ne feledd, Attila*

²² <https://www.youtube.com/watch?v=wA7vTNGlu7U> (2025.07.01.)

²³ <https://www.youtube.com/watch?v=H-4dw0YRfVU> (2025.07.19.) A PAX TV 2004-es 24 perces portré-műsorának 2014. október 2-án (tehát Karaul halála után majdnem öt évvel) egy magánszemély általi közzétételéhez született a komment, három évvel a közzététel után, 2017-ben. Máig már több mint 59 ezer megtekintést regisztrált a YouTube videómegosztó e médiatartalomnál.

volt ősapád!” (1:58–2:02), „Az ősi múltból jövök, az ősi emlékeket őrzöm. Hűséggel, becsülettel, őrzöm, ezt hozom, erre vigyázok, ezt adom át néktek. Krónikás csak ezt írd meg, csak ezt írd meg, az igazat írd meg!” (2:24–2:50)²⁴

Végül az átalakulás negyedik szabályszerűsége, hogy egyre többen hivatkoztak rá mint szellemi mesterükre (pl. Sólyomfi Nagy Zoltán) vagy legalábbis közeli szellemi rokonságukra (pl. a Regös, lásd Bognár 2017:54–55). Sok nem vallási intézmény is „használta” Karaul üzeneteit, szavait, örökségként, amelyek közül kiemelkedik ismertségében a Kurultáj és a Baranta mozgalom, amelynek honlapján azonnal beszámoltak a táltos haláláról, és ahol személyére máig pozitív példaképként hivatkoznak. Ezek az átpolitizáltságuk ellenére is alapvetően érdeklődés és érték mentén szerveződő kulturális szervezetek sokat tettek Karaul „új vallási mozgalmak feletti” elismertségéért és ismertetéséért.

Maga az „alapszervezet” (az Aranykopjasok), tehát, ha nem is vált fölősléggessé, de súlytalanná mindenképpen. Ezt egy volt tag úgy fogalmazta meg számomra: „Nem kisajátítható. Csak tovább vihető. Tovább kell vinni. Karaul táltos öröksége közkinccs! Ezt már, már mindannyiunk felelőssége ez.”²⁵ 2017. december 7-én egy magánszemély által közzétett videófelvételen Karaul többek között úgy fogalmaz: „Fut tovább a csodálatos teremtő fénye őseinknek, Kárpátok által övezett, örökölt őshazánkba, szent hazánkba” (8:28–8:32). Az egyik komment kifejezetten az Aranykopjasoknak a videón látható tagjaira vonatkozik, negatív konnotációval: „Elment de Itt van mégis!!! Hiteles volt- nemugy mint a mellette álló jószándéku tót és sváb hölgyek...Karaul szelleme öröké él!!!”²⁶

Egy másik példa, hogy az Aranykopjasok tagjai nem törekednek kizárólagosságra az üzenetek közvetítése és az értelmezés során, hogy Szűcsné Murguly Margit, aki leírta a szertartások rendtartását, eljárását, több előadást is tartott Karaul táltosról, de nem vindikálta magának a kizárólagos értelmezés lehetőségét. A YouTube-csatornán 2018. február 20-án az egyik előadásáról közzétett

videófelvételen a megosztást végző (aki magát a „természetes gyógyászat” fogalmával aposztrofálja) úgy kommentálta a közzétett előadást, miszerint „Igen, az Öreg Isten nyugosztalja. Sok közös képünk van együtt. Még az első dobomat ő avatta be.”²⁷

Merőben más folyamatot figyelhetünk meg a már említett Yotengrit csoport esetében, ahol az alapító, Máté Imre, nem sokkal Karaul után, 2012-ben hunyt el. Ott egy koherenciára törekvő és bonyolult írott anyag (a Máté Imre által írt Yotengrit-kötetek) értelmezése és a rítusok elvégzése jobban igényelte a hiteles közvetítőket. A csoport általam már felvázolt szakadása és a kizárólagosságra törekvő értelmezők miatt a Yotengrit túlságosan filozofikus mű maradt, és nem vált közkinccsá. Üzenete nem konvertálódott egyszerűen megérthető narratívakészletté, főleg nem a tömegek által vallási specialisták nélkül elsajátíthatóvá. Máté Imre még kétségtelenül létező, de egyre halványuló réteggkultusza ellenére nem jött létre az öröksége felett örökődő, azt tovább vinni szándékozó, egymással vitatkozó szellemi örökösök nélküli, laikus magyarázatok széles körű regisztere és ezáltal tágabb közösségi diskurzus sem. A kívülállóknak ugyanis a legritkább esetben kívánnak beszállni abba a rivalizálásba és értelmezési küzdelembe, ami a Yotengrit szellemiség továbbvitelét jellemzi.

Ezzel szemben Karaul táltos – a szelekció révén kiválasztott – egyértelműbb és lakonikusabb kijelentései (pl. „merj magyarnak lenni!”, „Ne feledd, Attila volt ősapád!” vagy „őrizd az ősiséget, az ősök hagyatékát”) sokkal könnyebben „használhatók” széles körben, különböző vallási és nem vallási csoportok által, specialisták közreműködése nélkül. Az újraértelmezett és folyamatosan újratermelt, ezáltal egyre inkább „desztillált” narratívakészlet, értékkonstrukció és hivatkozási alap mint „Karaul-diskurzus” a magyarországi „hagyományörző” szubkultúra és az etnopogányság körében álláspontom szerint kifejezetten az örökségesítés jegyeit mutatja (vö. Borbély 2023:454).

Hivatkozott irodalom

Bakó, Rozália Klára – Hubbes, László-Attila 2011
Religious Minorities’ Web Rhetoric: Romanian and Hungarian Ethno-Pagan Organizations.
Journal for the Study of Religions and Ideologies, 10. 30:127–158.

²⁴ <https://www.facebook.com/watch/?v=202019207161875> (2025.07.19.) A tartalomnak azóta 8800 megtekintése volt.

²⁵ Interjú 2015.10.27-én, az adatközlő 50–60 év közötti férfi.

²⁶ <https://www.youtube.com/watch?v=fUjmpB8ZvjK> (2025. 07.18.) A videó szintén nagyon népszerű, 64.532 megtekintést mért a videómegosztó.

²⁷ <https://www.youtube.com/watch?v=wT1UqbKahlM> (2025.07.17.) Az előadást a közösségi videómegosztón eddig 1910 fő tekintette meg.

- Balazka, Dominik 2025 Religious Nones. In *Oxford Research Encyclopedia of Religion*. 17 June 2025. (oxfordre.com/religion) <https://doi.org/10.1093/acrefore/9780199340378.013.1213> (Letöltés dátuma: 2025.07.20.)
- Barker, Eileen 1999 New Religious Movements. Their incidence and significance. In Wilson, Bryen – Jamie Cresswell eds. *New Religious Movements. Challenge and Response*. Routledge, London. 15–31.
- Barker, Eileen 2011 Ageing in new religions: the varieties of later experiences. *Diskus – The Journal of the British Association for the Study of Religions*, 12. 1–23. LSE Research Online, <http://eprints.lse.ac.uk/50871/> (Letöltés dátuma: 2025.07.21.)
- Berzano, Luigi 2023 A Technocity Utopia. In Palmisano, Stefania – Pannofino, Nicola eds. *Damanzur An Esoteric Community Open to the World*. Palgrave Macmillan, Cham. 21–42.
- Bognár Szilvia 2017 A Regös rögs útja. „Regös” Sziránszki József regös-énekmondó tevékenységéről. In Czövek Judit – Szulovszky János szerk. *Közvetítő. Tanulmányok Hoppál Mihály 75. születésnapjára*. Magyar Vallástudományi Társaság, Budapest. 41–61.
- Borbély Sándor 2023 Örökségkonstrukció és időtapasztalat. A kulturális örökségte-remtés néprajzi/etnográfiai megközelítései és hétköznapi társadalmi praxisai. In Ament-Kovács Bence – Eitler Ágnes szerk. *Örökségképzés, kulturális emlékezet, identitás*. HUN-REN BTK Néprajztudományi Intézet, Budapest. 445–492. <https://doi.org/10.61380/978-963-567-071-0-01>
- Bromley, David – Melton, J. Gordon 2002 *Cults, Religion and Violence*. Cambridge University Press, Cambridge. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511499326>
- Coates, Dominiek D. 2014 New Religious Movement Membership and the Importance of Stable 'Others' for the Making of Selves. *Journal of Religion and Health*, 53. 5:1300–1316. <https://doi.org/10.1007/s10943-013-9715-0>
- Csáji László Koppány 2012 Az egyéni és közösségi sokszínűség megragadásának vallásantropológiai nehézségei. In Hubbes László szerk. *Etno-pogányok. Retorikai fogások a hálón innen és túl*. Erdélyi Múzeum Egyesület, Kolozsvár. 17–66.
- Csáji László Koppány 2018 Mire jó a konteo? In Hubbes László Attila – Povedák István szerk. *Tapasztalatból hallottam...: alternatív világképek, összeesküvés-elméletek társadalomtudományi elemzése*. MTA-SZTE Vallási Kultúrakutató Csoport – MAKAT, Szeged – Budapest. 107–126.
- Czene Gábor 2011 Magyarország, 2011: Hungarista könyvégetés. *Mazsihisz portál*. <https://mazsihisz.hu/hirek-a-zsido-vilagbol/hirek-lapszemle/magyarorszag-2011-hungarista-konyvegetes> (Letöltés dátuma: 2024.11.10.)
- Dezső András 2019 Életfogytiglant kapott másodfokon a bőnyi rendőrgyilkos. *Index.hu*, https://index.hu/belfold/2019/12/11/gyorkos_istvan_itelet/ (Letöltés dátuma: 2024.11.10.)
- Farkas Judit 2009 *Ardzsuna dilemmája. Reszocializáció és legitimáció egy magyar Krisna-hitű közösségben*. L'Harmattan Kiadó – MTA Néprajzi Kutatóintézet – PTE Néprajz – Kulturális Antropológia Tanszék, Budapest – Pécs.
- Ghio, Alberto 2024 Charisma and Memory in a Spiritual Community: The Case of Damanzur in Italy. *Religions*, 15. 2:2019. <https://doi.org/10.3390/rel15020219>
- Hoppál Mihály 2016 *Sámánok régen és ma*. Helikon, Budapest.
- Introigne, Massimo 2018 Introduction – New Religious Movements and Violence: A Typology. *Journal of Religion and Violence*, 6. 3:315–327.
- Kamarás István 1998 *Krisnások Magyarországon*. Iskolakultúra, Budapest.
- Küllös Imola – Sándor Ildikó közreadják 2009 *Két kárpátaljai parasztproféta szent iratai*. L'Harmattan Kiadó – PTE Néprajz–Kulturális Antropológia Tanszék, Budapest.
- Macioti, Maria Immacolata 2023 Oberto Airaudi and the Community: Before-During-After. In Palmisano, Stefania – Pannofino, Nicola eds. *Damanzur An Esoteric Community Open to the World*. Palgrave Macmillan, Cham. 277–298.
- Máté, Imre 2004–2008 *Yotengrit I-IV*. Püski Kiadó, Budapest.
- Melton, J. Gordon 1991 Introduction: When Prophets Die. The Succession Crises in New Religions. In Miller, Timothy ed. 1991 *When Prophets Die: The Postcharismatic Fate of New Religious Movements*. New York University Press, Albany. 1–12.
- Miller, Timothy ed. 1991 *When Prophets Die: The Postcharismatic Fate of New Religious Movements*. New York University Press, Albany.

- Ozzano, Luca 2023 The Complex Politics of a Spiritually Oriented Intentional Community. In Palmisano, Stefania – Pannofino, Nicola eds. *Damanhur An Esoteric Community Open to the World*. Palgrave Macmillan, Cham. 97–114.
- Palmisano, Stefania – Pannofino, Nicola 2023 *Introduction. Damanhur An Esoteric Community Open to the World*. In Palmisano, Stefania – Pannofino, Nicola eds. *Damanhur An Esoteric Community Open to the World*. Palgrave Macmillan, Cham. 1–18.
- Povedák István 2019 Keresztes újpogányok és életfás keresztények? Kísérlet a kortárs pogányság rítusainak elemzésére. *Pannonhalmi Szemle*, 27. 3:51–56.
- Stark, Rodney – Bainbridge, William Sims 1987 *A Theory of Religion*. Peter Lang, New York.
- sz.n. 2011 Kedélyes szombat esti náci program. *168 óra online*, <https://168.hu/itthon/kedelyes-szombat-esti-naci-program-77664> (Letöltés dátuma: 2024.11.10.)
- Szilágyi, Tamás 2015 Emerging Identity Markets of Contemporary Pagan Ideologies in Hungary. In Rountree, Kathryn ed. *Contemporary pagan and native faith movements in Europe. Colonialist and Nationalist Impulses*. Berghahn, Oxford – New York. 154–174. <https://doi.org/10.2307/j.ctt9qctm0>
- Tánczos Vilmos 2018 The New Cultural Economy and the Ideologies of the Csíksomlyó (Șumuleu Ciuc) Pilgrimage Feast. In Szabó, Árpád Tőhötöm – Szikszai, Mária eds. *Cultural Heritage and Cultural Politics in Minority Conditions*. Kriza János Ethnographic Society – Intervention Press, Cluj-Napoca – Aarhus. 145–178.
- Vukics Ferenc 2008 *Baranta – Bevezetés a magyar műveltségbe*. MAG Kiadó, Budapest.
- Weber, Max 1946 [1922] The Social Psychology of the World Religions. In Gerth, Hans Henrik – Mills, Charles Wright trans. and eds. *From Max Weber: Essays in Sociology*. Oxford University Press, New York. 267–301.
- Wessinger, Catherine 1991 Democracy vs. Hierarchy. The Evolution of Authority in the Theosophical Society. In Miller, Timothy ed. 1991 *When Prophets Die: The Postcharismatic Fate of New Religious Movements*. New York University Press, Albany. 93–106.
- Wessinger, Catherine 1993 Introduction. Women's Leadership in Marginal Religions: Explorations Outside the Mainstream. In Wessinger, Catherine ed. *Women's Leadership in Marginal Religions: Explorations Outside the Mainstream*. University of Illinois Press, Urbana – Chicago. 1–22.
- Wessinger, Catherine 2005 New Religious Movement: an Overview. In Jones, Lindsay ed. *Encyclopedia of Religions*. Thomson Gale, Detroit. 6513–6520.